

SALMAN
RUSHDIE
Ultimul suspin
al Maurului

Traducere din limba engleză, note
și postfață de Dana Crăciun

POLIROM
2025

Salman Rushdie, *The Moor's Last Sigh*

Copyright © 1996, Salman Rushdie
All rights reserved

© 2002, 2010, 2017, 2025 by Editura POLIROM, pentru
traducerea în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, Bd. Carol I nr. 4, P.O. BOX 266, 700505
București, Bd. Gheorghe Șincai nr. 9A, bl. 3A,
sc. A, et. 6, ap. 18, sector 4, 040312, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

RUSHDIE, SALMAN

Ultimul suspin al Maurului / Salman Rushdie; trad., note
și postf. de Dana Crăciun. – Iași: Polirom, 2025

ISBN: 978-630-344-230-3

I. Crăciun, Dana (trad.; note; postf.)

821.111

Printed in ROMANIA

Cuprins

I. O casă divizată.....	7
II. Masala Malabar.....	171
III. Bombay Central	405
IV. „Ultimul suspin al Maurului“	537
Postfață. <i>Din noi nu rămân decît poveștile</i> (Dana Crăciun)	615

L-am mai iertat pe Abraham și pentru că am început să-mi dau seama că, deși nu mai dormeam în același pat, amîndoi aveau încă nevoie de buna părere a celuilalt mai presus de orice; că mama avea nevoie de încuviințarea lui Abraham la fel de mult cît tînjea el după a ei.

El era primul care îi vedea lucrările (urmat imediat de Vasco Miranda, care contrazicea invariabil tot ce spusese tata). În primii zece ani după Independență, Aurora a căzut într-o profundă confuzie creatoare, o semiparalizie născută dintr-o nesiguranță legată nu de realism în sine, ci de natura însăși a realului. Puținele picturi care datează din această perioadă sînt chinuite, nehotărîte și, privind în urmă, e ușor de observat în aceste pînze tensiunea dintre influența ludică a lui Vasco Miranda, preferința lui pentru lumile imaginare în care capriciile sale absolute erau singura lege naturală, și insistența dogmatică a lui Abraham asupra importanței, în acel moment istoric de cotitură, a unui naturalism clarvăzător care să ajute India să se descrie pe ea însăși. Aurora acelor zile oscila tulburată – și acesta este, cel puțin parțial, motivul pentru care se complăcea uneori în nopți de vorbărie goală, îmbibată de alcool – între picturi mitologice stîngaci revizioniste și o revenire incomodă, pe alocuri chiar prețioasă, la tablourile documentare cu șopîrle pe post de semnătură din perioada „Chipkali”. Nu era deloc greu pentru un artist să-și piardă identitatea într-o perioadă în care atît de mulți gînditori erau convinși că intensitatea vieții imense a țării nu putea fi redată decît printr-un *mimesis* depersonalizat, dedicat, patriotic chiar. Abraham era departe de a fi singurul care susținea astfel

de idei. Sukumar Sen, marele regizor de film bengalez, prieten al Aurorei și, dintre toți contemporanii, probabil singurul care se putea compara cu ea din punct de vedere artistic, era cel mai bun dintre acești realiști și, printr-o serie de filme profund umane și extrem de puternice, aduse în cinematograful indian – cinematograful indian, tîrfa asta bătrînă cu fața căzută! – o contopire între minte și inimă care i-a susținut foarte bine abordarea estetică. Filmele acestea realiste n-au fost însă niciodată foarte populare – într-un moment de amară ironie, ele fiind criticate de Nargis Dutt, Mama India în persoană, pentru elitismul lor occidentalizat –, iar Vasco (pe față) și Aurora (în secret) preferau seria de filme pentru copii în care Sen își dăduse frîu liber imaginației, în care peștii vorbeau, covoarele zburau și băieții tineri visau la vieți anterioare petrecute în fortărețe de aur.

În afară de Sen, mai era un grup de scriitori iluștri care s-au adunat o vreme sub aripa Aurorei: Premchand și Sadat Hasan Manto și Mulk Raj Anand și Ismat Chughtai, toți realiști convinși; dar pînă și în operele lor se puteau găsi elemente fantastice, de exemplu în *Toba Tek Singh*, minunata nuvelă a lui Manto despre împărțirea nebunilor de pe subcontinent în momentul în care s-a făcut Marea Împărțire. Unul dintre țacăniți, un fost moșier prosper, rămîne pierdut în țara nimănui a sufletului, incapabil să spună dacă orașul său de baștină din Punjab se află în India sau în Pakistan, și în nebunia lui, care era și nebunia vremurilor, își găsește refugiu într-un soi de păsărească celestă, de care Aurora s-a îndrăgostit. Tabloul care prezintă tragica scenă finală din povestirea lui Manto, în care nefericitul se rătăcește între două șiruri de sîrmă ghimpată, dincolo de care se întind India și Pakistanul, e probabil cea mai bună

lucrare din perioada respectivă, și păsăreasca lui demnă de milă, care simbolizează nu numai eșecul său personal de a comunica, ci și al nostru, al tuturor, formează minunatul și lungul titlu al tabloului: *Uper the gur gur the annexe the bay dhayana the mung the dal of the laltain.*

Spiritul epocii și preferințele lui Abraham au tîrît-o pe Aurora spre naturalism; dar Vasco i-a adus aminte de disprețul instinctiv pe care îl nutrea față de tot ce era exclusiv mimetic, dispreț care o făcuse să-și respingă discipolii din perioada „Chipkali“, și a încercat să o întoarcă spre maniera epic-fabulistă care îi exprima adevărata natură, încurajînd-o să se aplece din nou nu numai asupra viselor, ci și asupra minunățiilor de vis ale lumii înconjurătoare. „Nu sîntem un neam de «mediocri»“, a spus el, „ci o rasă magică. Chiar ai de gînd să-ți petreci restul vieții pictînd băieți care lustruiesc pantofi și stewardese și două hectare de pămînt? N-o să te mai uiți decît la hamali și tractoriști și proiecte hidroelectrice à la Nargis de-acum înainte? Ai în propria ta familie proba contrarie a unei astfel de viziuni asupra lumii. Dă-i naibii de realiști idioti! Realul e întotdeauna ascuns – nu-i așa? – în interiorul unui rug arzînd în mod miraculos! Viața e fantastică! Asta trebuie să pictezi – i-o datorezi fiului tău fantastic, ireal. Ce uriaș este acest frumos copil-bărbat, această rachetă a timpului în formă de om! Îmbrățișează acest adevăr incredibil – de asta ține-te, de el, nu de rahatul ăla fumat cu șopîrla“.

Din cauza dorinței de a obține încuviințarea lui Abraham, Aurora își puse o vreme veșminte artistice care nu i se potriveau; pentru că era vocea identității ei secrete, lui Vasco îi ierta orice exces. Iar din cauza confuziei prin care trecea, începu să bea, deveni aspră, ostilă și obscenă. În cele din urmă, însă, urmă sfatul

lui Vasco; și pentru multă vreme făcu din mine talismanul și punctul central al artei sale.

În ceea ce-l privește pe Abraham, am văzut nu de puține ori o umbră melancolică de nedumerire trecându-i pe față. Era clar că nu știa cum să se comporte cu mine. Realismul îl zăpăcea, și așa se face că, după vreuna din lungile lui absențe, la întoarcerea din călătoriile de afaceri la Delhi sau Cochin sau alte destinații rămase secrete timp de mulți ani, îmi aducea haine absurd de mici, care s-ar fi potrivit unui copil de vîrsta mea, dar care pentru mine erau minuscule; sau îmi făcea cadou cărți care unui tînar de mărimea mea i-ar fi plăcut, dar care lăsau perplex copilul ce locuia în acel trup supradezvoltat. Și era uimit și de soția lui, de schimbarea sentimentelor ei pentru el, de violența crescîndă din ea și de înclinațiile spre autodistrugere pe care le avea, care nu fuseseră niciodată mai evidente decît cu ocazia ultimei ei întîlniri cu Primul Ministru al Indiei, cu nouă luni înainte de a mă naște eu.

Cu nouă luni înainte de nașterea mea, Aurora Zogoiby s-a dus la Delhi ca să primească, din mîinile Președintelui și în prezența bunului ei prieten, Primul Ministru, un Premiu de Stat – așa-numitul „Lotus al Prețuirii“ – pentru serviciile aduse artei. O nefericită coincidență făcu însă ca domnul Nehru să fie proaspăt întors dintr-o călătorie în Anglia, în timpul căreia bineînțeles că-și petrecuse majoritatea timpului liber în compania Edwinei Mountbatten. Era un lucru cît se poate de evident în familia noastră (deși nu foarte comentat) că simpla menționare a numelui acelei distinse doamne

era suficientă pentru a o arunca pe Aurora în crize de violență verbală paroxistică. Detaliile intime ale prieteniei dintre Pandit Nehru și soția ultimului vicerege au fost vreme îndelungată subiect de speculații; propriile mele speculații zăbovesc, din ce în ce mai mult, asupra unor zvonuri asemănătoare în legătură cu Primul Ministru și mama mea. Unele coincidențe cronologice nu pot fi negate. Dacă dăm ceasul înapoi cu patru luni și jumătate înainte de nașterea mea, ajungem la evenimentele de la Lord's Central House din Matheran și la ceea ce se poate foarte bine să fi fost ultima dată când părinții mei au făcut dragoste. Dar dacă lăsăm ceasul să meargă încă alte patru luni și jumătate în urmă, iat-o pe Aurora Zogoiby în Delhi, intrînd în sala de recepții de la Raștrapati Bhavan, unde e întîmpinată de însuși Panditji; și iat-o pe Aurora Zogoiby iscînd un scandal, lăsîndu-se pradă a ceea ce ziarele au numit „o demonstrație dizgrațioasă de temperament artistic“, aruncîndu-i în gura mare lui Nehru în îngrozita-i față: „Femela aia albă cu sîni cît o nucă! Edweenuța Mountinuța! Dacă Dickie a fost *-rege*, atunci, dragul meu, ea cu siguranță a fost *vice*. Dumnezeu știe de ce te tot duci înapoi cerșindu-i la poartă. Iar dacă vrei cumva carne albă, *ji*, nu vei găsi prea multă pe ea“.

După care, lăsînd asistența cu gura căscată și pe Președinte așteptînd cu „Lotusul“ în mîină, refuză cu dispreț premiul, se răsuci pe călcîie și plecă înapoi la Bombay. Cel puțin aceasta a fost varianta dată publicității a doua zi de presa națională oripilată; dar sînt două amănunte care nu-mi dau pace, primul dintre ele fiind interesantul aspect că, în clipa în care Aurora o pornise spre nord, Abraham o pornise și el spre sud. În loc să fie alături de iubita lui soție într-un asemenea moment de înaltă recunoaștere a

valorii ei, el s-a dus să verifice bunul mers al afacerilor de acasă. Uneori nu mă pot abține să nu calific asta – oricît ar fi de greu de crezut! – drept purtarea unui soț politicos. Iar al doilea amănunt ține de caietele lui Ezekiel, bucătarul nostru.

Ezekiel, dragul meu Ezekiel: bătrîn dintotdeauna, chel ca un ou, cu cei trei dinți galben-canar veșnic dezgoliți într-un rînjat, stătea pitit lîngă obișnuita sobă deschisă, îndepărtînd fumul de cărbune cu un evantai de paie în formă de scoică. Și el era artist în felul lui, și era recunoscut ca atare de toți cei care îi mîncău bunătățile, ale căror rețete secrete le scria, cu mîna lui înceată și tremurîndă, în caietele cu coperte verzi pe care le ținea într-o cutie încuiată cu lacăt: ca pe niște smaralde. Un adevărat arhivar Ezekiel al nostru; căci în nenumăratele lui caiete se găseau nu numai rețete, ci și amintiri despre diferite mese – un raport complet, făcut pe parcursul lungii perioade în care a lucrat pentru noi, a tot ce s-a servit, cui și cu ce ocazie. Pe parcursul anilor copilăriei mele retrase (despre care veți afla mai mult în curînd) am petrecut multe ore de ucenicie alături de el, învățînd să fac cu o mîna ceea ce el făcea cu două; și pe lîngă asta, învățînd și istoria culinară a familiei noastre, ghicind momentele tensionate din însemnările de pe margine care spuneau că se mîncase foarte puțin, imaginîndu-mi scenele furioase din spatele laconicei mențiuni „vărsat”. Momentele fericite erau și ele evocate, prin simplele referiri la vinuri sau prăjituri sau alte comenzi speciale – felurile preferate ale vreunuia dintre copii, care obținuse rezultate bune la școală, banchetele în cinstea vreunui triumf în afaceri sau pictură. E, bineînțeles, adevărat că, atunci cînd e vorba de mîncare, ca de orice altceva, de altfel, o mare